
Inhoud

Woord vooraf – 13

Deel I Psychiatrische ziekteleer

Hoofdstuk 1 Psychopathologie – 17

Michiel Hengeveld en Ton van Balkom

Hoofdstuk 2 Diagnostiek en classificatie – 27

Michiel Hengeveld en Ton van Balkom

Hoofdstuk 3 Etiopathogenese – 53

3.1 Etiopathogenese en het stresskwetsbaarheidsmodel – 55

*Kees van Heeringen, Kees Kooiman, Stephan Claes, Aartjan Beekman,
Greet Vanaerschoot, Bernard Sabbe, Gilbert Lemmens en Ton van Balkom*

3.2 Neurobiologie van normaal en pathologisch psychisch functioneren – 63

Kees van Heeringen, Stephan Claes en Bernard Sabbe

3.3 Neurobiologische correlaten van psychische functies en psychiatrische symptomen – 79

*Met bijdragen van Chris Baeken, Wim van den Brink, Patrick Cras, Geert Dom,
Ann Van Gastel, Odile van den Heuvel, Peter van Harten, Marinus van IJzendoorn,
Manuel Morrens, Jorine van der Pas, Jos Prickaerts, Hester Roelfsema, Bernard Sabbe,
Iris Sommer, Frans Verhey, Ilse De Volder, Nienke Vulink, Robbert-Jan Verkes en
Nic van der Wee*

3.4 Psychologie van normaal en pathologisch psychisch functioneren – 127

Greet Vanaerschoot, Kees Kooiman, Gilbert Lemmens en Ton van Balkom

Hoofdstuk 4 Epidemiologie – 145

Jim van Os en Philippe Delespaul

Hoofdstuk 5 Gevolgen – 155

Aartjan Beekman en Ton van Balkom

Hoofdstuk 6 Behandeling – 163

6.1 Preventie – 165

Pim Cuijpers

6.2 Psycho-Psycho-educatie – 171

Ton van Balkom

6.3 Neurobiologische behandelingen – 175

*Richard Oude Voshaar, Tom Birkenhäger, Geert Dom en Lieuwe de Haan,
met bijdragen van Chris Baeken, Loes Gabriëls en Martijn Figee*

6.4 Psychologische behandelingen – 209

Greet Vanaerschoot, Kees Kooiman, Gilbert Lemmens en Ton van Balkom

6.5 Psychosociale behandelingen – 227

Niels Mulder en Bernard Sabbe

Deel II Psychiatrische stoornissen

Hoofdstuk 7 Neurocognitieve stoornissen – 235

- 7.1 Delieren – 237
Esther van Fenema en Roos van der Mast
- 7.2 Dementieën – 251
Frans Verhey en Richard Oude Voshaar

Hoofdstuk 8 Psychosespectrumstoornissen – 271

Lieuwe de Haan, René Kahn en Bernard Sabbe

Hoofdstuk 9 Bipolaire-stemmingsstoornissen – 295

Ralph Kupka en Pascal Sienaert

Hoofdstuk 10 Depressieve-stemmingsstoornissen en suïcidaal gedrag – 319

- 10.1 Depressieve-stemmingsstoornissen – 321
Witte Hoogendijk, Anneke van Schaik en Robert Schoevers
- 10.2 Suïcidaal gedrag – 343
Kees van Heeringen

Hoofdstuk 11 Angststoornissen – 351

Irene van Vliet, Sako Visser en Ton van Balkom

Hoofdstuk 12 Obsessieve-compulsieve en verwante stoornissen – 375

Harold van Megen en Odile van den Heuvel

Hoofdstuk 13 Psychotrauma- en stressorgerelateerde stoornissen – 391

- 13.1 Psychotraumagerelateerde stoornissen – 393
Miranda Olff en Ramón Lindauer
- 13.2 Aanpassingsstoornissen – 407
Jac van der Klink en Berend Terluin

Hoofdstuk 14 Dissociatieve stoornissen – 415

Nel Draijer en Richard van Dyck

Hoofdstuk 15 Somatisch-symptoomstoornis en verwante stoornissen, en nagebootste stoornissen – 427

- 15.1 Somatisch-symptoomstoornis en verwante stoornissen – 429
Christina van der Feltz-Cornelis en Filip Van Den Eede
- 15.2 Nagebootste stoornissen – 443
Ine Klijn

Hoofdstuk 16 Eetstoornissen – 449

Annemarie van Elburg en Myriam Vervaet

Hoofdstuk 17 Slaap-waakstoornissen – 463

Ilse De Volder en Ann Van Gastel

Hoofdstuk 18 Seksuele disfuncties – 473
Jacques van Lankveld

Hoofdstuk 19 Genderdysforie – 485
Gunter Heylens

Hoofdstuk 20 Drangstoornissen – 493
Hjalmar van Marle en Kris Goethals

Hoofdstuk 21 Middelgerelateerde en verslavingsstoornissen – 505
Geert Dom en Wim van den Brink

Hoofdstuk 22 Persoonlijkheidsstoornissen – 525
Moniek Thunnissen, Kees Kooiman en Ann Berens

Hoofdstuk 23 Neurobiologische ontwikkelingsstoornissen bij volwassenen – 545
Jan Buitelaar en Rutger Jan van der Gaag

Deel III Speciele psychiatrie

Hoofdstuk 24 Psychiatrie in de eerste lijn – 565
Albert van Hemert en Guido Pieters

Hoofdstuk 25 Spoedeisende psychiatrie – 573
Alexander Achilles en Vos Beerthuis

Hoofdstuk 26 Ziekenhuispsychiatrie – 583
Filip Van Den Eede en Albert Leentjens

Hoofdstuk 27 Peri-partumpsygiatrie en transgenerationele psychiatrie – 591
Mijke Lambregtse-van den Berg

Hoofdstuk 28 Ouderenpsychiatrie – 601
Max Stek, Mathieu Vandenbulcke en Roos van der Mast

Hoofdstuk 29 Forensische psychiatrie – 611
Hjalmar van Marle, Kris Goethals en Robbert-Jan Verkes

Hoofdstuk 30 Transculturele psychiatrie – 623
Mario Braakman

Hoofdstuk 31 Psychiatrie en arbeid – 633
Marc Verbraak en Aart Schene

Hoofdstuk 32 Psychiatrie en verstandelijke beperking – 645
Astrid Denayer en Therese van Amelsvoort

Deel IV Maatschappelijke aspecten

Hoofdstuk 33 Geschiedenis van de psychiatrie – 659

Willem van Tilburg en Bernard Sabbe

Hoofdstuk 34 Structuur en functie van de geestelijke gezondheidszorg – 675

Aart Schene, Joris Vandenberghe en Bernard Sabbe

Hoofdstuk 35 Psychiatrie en recht – 687

Emke Plomp en Kris Goethals

Hoofdstuk 36 Opleiding en beroepsprofiel – 699

Robert Schoevers, Willeke van Zelst en Bernard Sabbe

Bijlagen

Bijlage A Status mentalis voor de artsopleiding – 705

Bijlage B Psychiatrische begrippenlijst voor de artsopleiding – 713

Michiel Hengeveld

Personalia – 733

Zakenregister – 737

Namenregister – 775

Woord vooraf

De derde, geheel herziene, druk van het met veel enthousiasme ontvangen en gebruikte *Leerboek psychiatrie* komt zeven jaar na het verschijnen van de tweede druk en was noodzakelijk om het boek aan te passen aan de DSM-5 die door de American Psychiatric Association in 2013 werd gelanceerd om de inhoud op wetenschappelijk gebied up-to-date te houden.

Ten opzichte van de tweede druk is een groot deel van de inhoud van het leerboek veranderd. Deel I, Psychiatrische ziekteleer, vormt meer dan in de tweede druk de theoretische en praktische basis van het leerboek. Het hoofdstuk Etiopathogenese is geheel vernieuwd. Naast de neurobiologie en psychologie van het normaal en pathologisch psychisch functioneren, komen de neurobiologische correlaten van belangrijke psychische functies en psychiatrische symptomen, zoals bewustzijn, denken, waarnemen en stemming aan bod, zodat de student elementen uit het psychiatrisch onderzoek beter kan plaatsen in de structuur en functie van de hersenen. In deel II worden de psychiatrische ziektebeelden vrijwel volledig gepresenteerd conform de nieuwe hoofdstukindeling van de DSM-5 en zijn alle hoofdstukken volgens een vast stramien ingedeeld in de paragrafen: syndromen, ontwikkeling, beloop en gevolgen, diagnostiek, differentiële diagnostiek, epidemiologie, etiopathogenese en behandeling. Om de omvang van het leerboek door de uitbreidingen van met name deel I beperkt te houden, zijn de hoofdstukken uit de delen III Speciële psychiatrie en IV Maatschappelijke aspecten, waar mogelijk, beknopter geworden.

De hoofdstukken uit deze derde druk zijn soms door nieuwe auteurs geschreven of aangepast, en soms zijn aan de auteurs uit de vorige drukken nieuwe auteurs toegevoegd.

De vormgeving van het leerboek is geheel vernieuwd en aantrekkelijker geworden: het boek wordt nu full colour uitgegeven.

De website die aan het leerboek is gekoppeld, is ook volledig vernieuwd en uitgebreid. Naast de volledige tekst van het boek zijn hier korte videovignetten te zien, ontwikkeld door collega dr. Desirée Oosterbaan, die belangrijke symptomen uit het psychiatrisch onderzoek illustreren. Studenten kunnen aan de hand van deze fragmenten oefenen met het herkennen en benoemen van psychiatrische symptomen.

Daarnaast zijn op de website een veertigtal naar de DSM-5 geüpdatete oefencasus voor de student beschikbaar. Aan de hand van deze casus kan de student zijn psychiatrische kennis leren toepassen en wordt een brug geslagen tussen theorie en praktijk. Om doelgericht te kunnen oefenen, is in het leerboek bij ieder hoofdstuk aangegeven welke casus bij de betreffende leerstof horen. Steeds ontvangt de student feedback bij het beantwoorden van de vragen. Verdere verdieping in de antwoorden kan worden gevonden in de tekst van het leerboek. Ten slotte zijn op de website korte kennisclips te vinden die dienen voor verbreding van de kennis van de geïnteresseerde student. De komende jaren zal het aantal kennisclips stapsgewijs uitgebreid worden.

Wij zijn de grote groep auteurs van leerboek, casus en website dankbaar voor hun bijdragen. Zij zijn er naar ons idee op uitstekende wijze in geslaagd een evidence-based en natuurgetrouw beeld van de hedendaagse psychiatrische praktijk in Nederland en Vlaanderen te geven. Voor opmerkingen, aanvullingen of suggesties van studenten en docenten houden wij ons uitdrukkelijk aanbevolen.

Augustus 2016

Michiel Hengeveld, Ton van Balkom, Kees van Heeringen en Bernard Sabbe